

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 5. nóvember 2015

Efni: Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands um frumvarp til laga um staðgöngumæðrun í velgjörðarskyni, 145. löggjafarþing 2015-2016. Þingskjal nr. 245 – 229. mál.

Mannréttindaskrifstofu Íslands (MRSÍ) hefur borist til umsagnar ofangreint frumvarp um staðgöngumæðrun í velgjörðarskyni. Með frumvarpinu er lagt til að staðgöngumæðrun verði eingöngu heimil í velgjörðarskyni.

Að mati MRSÍ er frumvarpið vel unnið og tekur á þeim helstu álitaefnum sem tengjast staðgöngumæðrun. Telur MRSÍ þó að það ríki einfaldlega of mikil samfélagsleg ósátt um málefnið og ágreiningur sé of mikill um siðfræðileg, lagaleg sem og samfélagsleg gildi þess svo hægt sé að réttlæta það að frumvarp verði að lögum. MRSÍ hefur áður bent á að sú umræða sem nauðsynlegt er að fari fram í samfélaginu áður en taka megí afstöðu til staðgöngumæðrunar hefur einfaldlega ekki farið fram.

MRSÍ kemur þó eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

- **Sérfræðiráðgjöf;** í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að allir aðilar sem koma að staðgöngumæðrun fái viðtæka ráðgjöf sérfræðinga á öllum stigum ferlisins; þ.e. áður en leyfi er veitt til staðgöngumæðrunar, á meðan á meðgöngu stendur og eftir fæðingu barns. Einnig er kveðið á um ráðgjöf og stuðning til barns sem fætt er af staðgöngumóður vegna beiðni þess um aðgang að upplýsingum um uppruna sinn. MRSÍ telur slíka ráðgjöf nauðsynlega en enn fremur er nauðsynlegt að sett verði reglugerð um framkvæmd hennar og að fulls jafnræðis verði gætt hvað varðar þá einstaklinga sem ráðgjöfina eiga að fá. Verður ráðgjöfin að vera í boði víðs vegar um landið eða þá að aðilum, sem ekki búa í nágrenni við þann stað þar sem ráðgjöfin verður veitt, verði gert kleift að sækja hana án mikils tilkostnaðar hvort sem það er kostnaður vegna vinnutaps eða ferðkostnaður. Þá ber og að gæta þess að þeir sem sérfræðiráðgjöfina veita hafi innsýn í álitaefnin og vinni af fagmennsku og hlutleysi.

- **Foreldrastaða barns sem fætt er samkvæmt erlendum lögum um staðgöngumæðrun;** í 26. gr. frumvarpsins er opnað fyrir það að nefnd um staðgöngumæðrun í velgjörðarskyni úrskurði um foreldrastöðu barns sem komið er með hingað til lands fætt skv. erlendum lögum um staðgöngumæðrun. Í ákvæðinu segir að nefndin synji um staðfestingu gangi hún í berhöggi við grunnreglur íslensks réttar en ekki er nánar fjallað um hvaða grunnreglur það

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

eru. Er mikilvægt að í athugasemdum með frumvarpinu verði fjallað nánar um hvernig nefndin á að ákvarða í slíkum málum, sem og í reglugerð um störf nefndarinnar. MRSÍ telur ákvæðið afar varasamt þar sem að með því sé opnað á möguleikann til þess að sækja sér þjónustu staðgöngumæðra erlendis og þrátt fyrir varnagla um að hér verði þá aðeins um að ræða ferli staðgöngumæðrunar sem sé sambærilegt því sem heimilað sé hér á landi, þá telur MRSÍ að afar erfitt yrði að fylgja því eftir. Bendir MRSÍ því til stuðnings á að skv. íslenskum lögum eiga hagsmunir barnsins ávallt að vera hafðir að leiðarljósi í öllum ákvörðunum sem það varðar og verður því erfitt að neita um staðfestingu á foreldrastöðu barns sem fætt hefur verið af staðgöngumóður sem t.d. hefur ekki neinar forsendur til þess að hugsa um það eða ef barnið hefur nú þegar verið með „foreldrum“ sínum í einhvern tíma og myndað tengsl. Erfitt getur verið að rökstyðja ákvörðun, byggða á hagsmunum barnsins, um að taka barn úr slíkum aðstæðum og setja í fóstur hjá öðrum aðilum. MRSÍ telur, að þrátt fyrir ákvæði um sektir vegna staðgöngumæðrunar yfir landamæri sem uppfylli ekki skilyrði þeirra laga sem hér gildi nái frumvarpið fram að ganga, þá eru líkur á að fælingarmáttur slíkrar sektar verði lítill, því kostnaður við aðrar leiðir sem í boði eru s.s. ættleiðingu og frjósemisaðgerðir getur verið afar hár og jafnvel mun hærri en sú upphæð sem lögð er til í 34. gr. frumvarpsdraganna.

- **Staðgöngumæðrun yfir landamæri** - í 33. gr. frumvarpsdraganna segir að það sé óheimilt að leita eftir eða nýta sér staðgöngumæðrun í útlöndum sem uppfyllir ekki skilyrði laganna. MRSÍ bendir á að það þarf að vera skýrt hver ber ábyrgð á framfylgd og eftirliti með þessu ákvæði sem og hvernig á að meta hvort staðgöngumæðrun erlendis standist skilyrði laganna. MRSÍ telur að erfitt geti verið að ganga úr skugga um hver sé raunveruleg staða og framkvæmd þessara mála í hverju landi fyrir sig því hugsanlega er ekki nóg að skoða lagaramma landsins heldur verður að skoða hver raunveruleg framkvæmd er. Með heimsvæðingunni hafa nýir markaðir opnast fyrir konur þar sem þær í mörgum tilfellum starfa við bág kjör og óviðunandi aðstæður á hinum óopinbera vinnumarkaði þar sem lítið eftirlit er viðhaft og takmarkað öryggi tryggt. Þar með eru þær óvarðar fyrir hvers konar ofbeldi og hagnýtingu. Þrátt fyrir að með frumvarpinu sé aðeins verið að leggja til að staðgöngumæðrun verði leyfði í velgjörðarskyni verður að hafa í huga að óprúttir aðilar finna ólíklegustu leiðir til þess að hagnýta sér neyð annarra. Því verður að vanda vel til verka og tryggja að eftirlit verði virkt og öflugt því að alltaf er möguleiki á því að undirliggjandi þvinganir eða aðrar ástæður standi á bak við loforð konu um staðgöngumæðrun. Ákvörðun í þessum málum verður að taka mið af mannlegri reisn.

Virðingarfyllt,

f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Margrét Steinarsdóttir, framkvæmdastjóri